

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 7 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 7

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 7

ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№7 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-7>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)
Umarxanova Dildora Sharipxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Peshkova Xristina Vyacheslavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ҲУҚУҚРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)
Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)
Mexmonov Kambariddin Miradxanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ҲУҚУҚРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)
Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

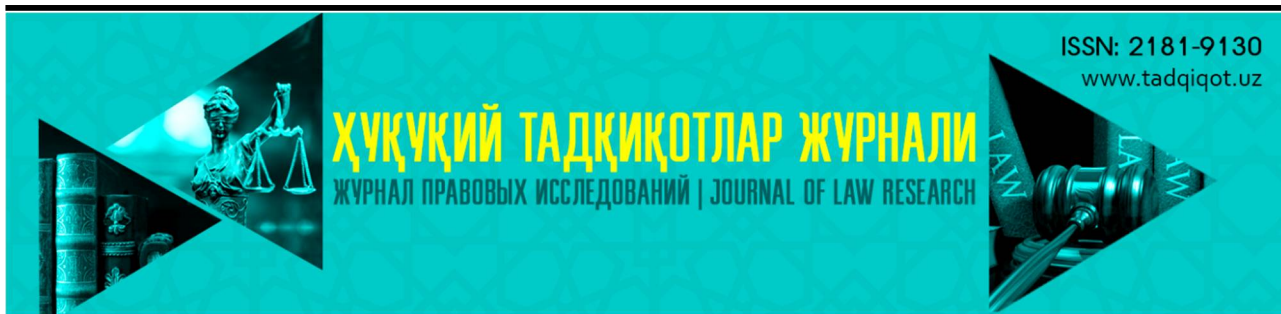
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Sayfullayeva Mahbuba Azim qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INGLIZ HUQUQINI JORIY ETISH VA QO'LLASHNING SHARTLARI VA ISTIQBOLLARI.....	5
2. Мамадалиев Бахтиёр Зокирович	
ЎРМОН ХЎЖАЛИГИ СОҲАСИДА ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ УСТИДАН ПРОКУРОР НАЗОРАТИНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ ВА УЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ.....	13
3. Ummatov Muhammadrasul Tursunovich	
JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH SUBYEKTLARI ORASIDA JAVOBGARLIKNI SOHA, HUDUD VA YO'NALISHLAR BO'YICHA BIRIKTIRISH VA AMALGA OSHIRISH MUAMMOLARI.....	21
4. Axatov Shuxrat Shoim o'g'li	
SUN'IY INTELLEKTDAN JINOYAT SODIR ETISH VOSITASI SIFATIDA FOYDALANISHNING JINOIY-HUQUQIY MUAMMOLARI.....	30
5. Bozorov Jasurbek Saydulla o'g'li	
SHAXSIY HAYOT DAXLSIZLIGIGA TAJOVUZ QILUVCHI KIBER-TA'QIB (CYBERSTALKING)NING JINOYAT-HUQUQIY TABIATI: MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR VA XORIJIY TAJRIBANING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI.....	36
6. Ismoilov Shoxabbos G'ayratjon o'g'li	
JINOYAT TARKIBINING OBYEKTIV VA SUBYEKTIV BELGILARIGA KO'RA NORMALAR RAQOBATINING HUQUQIY TAHLILI.....	47
7. Матмуратов Батир Джолдасович	
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЯНГИ ЖИНОЯТ КОДЕКСИГА ЖАРИМА ЖАЗОСИНИ АСОСИЙ ЖАЗОГА ҚЎШИМЧА ҚИЛИБ КИРИТИШ ВА УНИ КОРРУПЦИЯ ЖИНОЯТЛАРИГА КЕНГ ЖОРИЙ ЭТИШ ЗАРУРАТИ.....	58
8. Noraliyev Turg'un Eshmurod o'g'li	
TEKNOLOGIK TARAQQIYOT SHAROITIDA JINOYAT PREDMETINING EVOLYUTSIYASI: SUN'IY INTELLEKT, KRIPTO-AKTIVLAR, VIRTUAL MULK VA AXBOROT JINOIY TAJOVUZ OBYEKTI SIFATIDA.....	66
9. Утаев Хусниддин Хуррамович	
РАҚАМЛИ МУЛКИЙ ҚИЛМИШЛАРНИ ТУРДОШ ЖИНОЯТ ТАРКИБЛАРИДАН ФАРҚЛАШНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ МОДЕЛИ.....	77
10. Махмадиярова Хумора Ўктам кизи	
БИРИНЧИ ИНСТАНЦИЯ СУДЛАРИДА ИШ ЮРИТИШДА ТОРТИШУВ ПРИНЦИПИНИНГ АҲАМИЯТИНИ КУЧАЙТИРИШ.....	85
11. Архангельская Екатерина Константиновна	
«ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В ОТНОШЕНИИ ИНОСТРАНЦЕВ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ДИСТАНЦИОННЫЙ ОПРОС С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ».....	84
12. Sattarov Ja'surbek Avazbekovich	
AXBOROT TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIKKA QARSHI PROFILAKTIKANING YANGI MODELI: MAHALLABAY YONDASHUV, ANTIFROD MEKANIZMLAR VA VIKTIMOLOGIK HIMOYA ISTIQBOLLARI.....	103

12.00.08-УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Axatov Shuxrat Shoim o'g'li

Navoiy shahar Adliya bo'limi xodimi

E-mail: axatovshuxrat11@gmail.com

SUN'IY INTELLEKTDAN JINOYAT SODIR ETISH VOSITASI SIFATIDA FOYDALANISHNING JINOIY-HUQUQIY MUAMMOLARI

For citation: Akhatov Shukhrat Shoim ugli. CRIMINAL LAW PROBLEMS OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A MEANS OF COMMITTING A CRIME. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 7.

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.22235402>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalaridan jinoyat sodir etish vositasi sifatida foydalanishning nazariy va amaliy jinoyat-huquqiy muammolari kompleks tadqiq etilgan. Sun'iy intellektning jinoyat sodir etish mexanizmidagi o'rni, uning an'anaviy jinoyat vositalaridan farqli xususiyatlari, shaxsning jinoiy qasdi bilan algoritmik faoliyat o'rtasidagi munosabat, jinoyat subyekti, ayb, sababiy bog'lanish, sheriklik va jinoyatga tayyorgarlik masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, sun'iy intellektdan jinoyat sodir etishda foydalanish bilan bog'liq huquqiy javobgarlikni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, jinoyat vositasi, jinoyat-huquqiy javobgarlik, jinoyatga tayyorgarlik, algoritm, raqamli dalil, kiberjinoyatchilik.

Ахатов Шухрат Шоим угли,

Сотрудник отдела юстиции

города Навои

E-mail: axatovshuxrat11@gmail.com

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК СРЕДСТВА СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье комплексно исследуются теоретические и практические уголовно-правовые проблемы использования технологий искусственного интеллекта в качестве средства совершения преступления. Анализируются роль искусственного интеллекта в механизме совершения преступления, его отличительные особенности по сравнению с традиционными средствами совершения преступлений, взаимосвязь между преступным умыслом лица и алгоритмической деятельностью, а также вопросы субъекта преступления, вины, причинно-следственной связи, соучастия и приготовления к преступлению. Кроме того, освещены

основные направления совершенствования юридической ответственности, связанной с использованием искусственного интеллекта при совершении преступлений.

Ключевые слова: искусственный интеллект, средство совершения преступления, уголовно-правовая ответственность, приготовление к преступлению, алгоритм, цифровое доказательство, киберпреступность.

Akhatov Shukhrat Shoim ugli,

Employee of the Justice Department of Navoi City

E-mail: axatovshuxrat11@gmail.com

CRIMINAL LAW PROBLEMS OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A MEANS OF COMMITTING A CRIME

ANNOTATION

This article provides a comprehensive study of the theoretical and practical criminal law issues related to the use of artificial intelligence technologies as a means of committing crimes. It analyzes the role of artificial intelligence in the mechanism of crime commission, its distinctive features compared to traditional means of committing crimes, the relationship between a person's criminal intent and algorithmic activity, as well as issues concerning the subject of a crime, guilt, causation, complicity, and preparation for a crime. Furthermore, the main directions for improving legal liability related to the use of artificial intelligence in committing crimes are also highlighted.

Keywords: artificial intelligence, means of committing a crime, criminal liability, preparation for a crime, algorithm, digital evidence, cybercrime.

Kirish. Sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi nafaqat iqtisodiyot, tibbiyot, ta'lim va boshqaruv tizimlarida, balki jinoyatchilikning zamonaviy shakllarida ham yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Mazkur texnologiyalar yordamida katta hajmdagi axborotni qisqa vaqt ichida qayta ishlash, shaxslar haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish, inson tomonidan yaratilgan materiallarga o'xshash matn, tasvir, audio va video mahsulotlarni hosil qilish mumkin. Natijada sun'iy intellektdan jinoyat sodir etishda foydalanish masalasi jinoyat huquqining an'anaviy kategoriyalarini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda.

Jinoyat vositasi jinoyat sodir etishni amalga oshirishga, uni yengillashtirishga yoki jinoyat natijasiga erishishga xizmat qiladigan vosita sifatida tushuniladi. An'anaviy jinoyat vositalaridan farqli ravishda sun'iy intellektning o'ziga xos jihati uning ma'lumotlarni qayta ishlashi va berilgan topshiriq asosida yangi natijalarni shakllantira olishidadir. Shu sababli sun'iy intellektni oddiy texnik vosita bilan aynanlashtirish ilmiy jihatdan to'liq to'g'ri emas. Masalan, oddiy texnik vosita insonning bevosita harakatini moddiy shaklda amalga oshiradi. Sun'iy intellekt esa topshiriqni qayta ishlaydi, muqobil variantlarni ishlab chiqadi va ayrim hollarda foydalanuvchi tomonidan bevosita ko'zda tutilmagan natijani ham hosil qilishi mumkin [1, B.481].

Biroq ushbu texnologik xususiyat jinoyat sodir etgan shaxsning javobgarligini avtomatik ravishda texnologiyaning o'ziga o'tkazish uchun asos bo'la olmaydi. Jinoyat huquqida javobgarlikning markaziy sharti shaxsning aybli qilmishi hisoblanadi. Shu jihatdan sun'iy intellektdan foydalanishning jinoyat-huquqiy ahamiyatini aniqlashda texnologik emas, funksional yondashuv maqsadga muvofiqdir.

Sun'iy intellekt bilan bog'liq jinoyat-huquqiy tadqiqotlarda eng murakkab masalalardan biri texnologiyaning o'zini jinoyat subyekti sifatida e'tirof etish imkoniyatidir. Sun'iy intellektning jinoyat sodir etishdagi turli rollari orqali tahlil qiladi. Uning tadqiqotida sun'iy intellekt bilan bog'liq javobgarlikni aniqlash uchun ishlab chiqaruvchi, dasturchi, foydalanuvchi va tizimning o'zi o'rtasidagi huquqiy munosabatni ajratish zarurligi ko'rsatiladi. Biroq hozirgi jinoyat-huquqiy tizimlar nuqtayi nazaridan sun'iy intellektni jinoyat subyekti sifatida e'tirof etish muayyan muammolarni yuzaga keltiradi. Chunki jinoyat subyekti tushunchasi faqat harakat qilish qobiliyatini emas, balki ayb, javobgarlik va jazoga tortish imkoniyatini ham nazarda tutadi.

Sun'iy intellektga nisbatan ozodlikdan mahrum qilish, axloq tuzatish ishlari yoki boshqa an'anaviy jazo choralarini qo'llashning huquqiy mazmuni mavjud emas. Shuning uchun bugungi bosqichda jinoyat-huquqiy javobgarlikni sun'iy intellekt tizimining o'ziga emas, undan jinoyat sodir etish maqsadida foydalangan shaxsga bog'lash asosliroqdir. Sun'iy intellektdan foydalanib sodir etilgan jinoyatlarda subyektiv tomonning eng muhim masalasi shaxsning qasдини aniqlashdir.

Shaxs sun'iy intellekt tizimiga topshiriq berganida uning maqsadi aniq bo'lishi mumkin. Biroq tizim tomonidan hosil qilingan natija har doim ham topshiriq bergan shaxsning dastlabki niyatiga mutlaqo mos kelmasligi mumkin. Shu sababli tergov va sud jarayonida faqat yakuniy raqamli mahsulotga emas, balki butun texnologik jarayonga huquqiy baho berilishi kerak. Jumladan, foydalanuvchining bergan topshirig'i, undan ko'zlangan maqsad, tizim tomonidan taklif qilingan variantlar, shaxsning tanlovi va keyingi harakatlari birgalikda baholanishi lozim [2, B.204].

Bu yondashuv aybni obyektiv ravishda, faqat texnologik natijaga asoslanmagan holda aniqlash imkonini beradi. Sun'iy intellekt ishtirokidagi jinoyatlarda sababiy bog'lanish masalasi ham murakkab xususiyatga ega. An'anaviy jinoyatda insonning harakati bilan oqibat o'rtasidagi sababiy bog'lanishni aniqlash nisbatan tushunarli bo'lishi mumkin. Sun'iy intellektdan foydalanilgan holatda esa natijaga foydalanuvchining topshirig'i bilan bir qatorda algoritm, dastlabki ma'lumotlar, tizim konfiguratsiyasi va boshqa texnik omillar ta'sir qilishi mumkin.

Shuning uchun jinoyat-huquqiy baholashda "sun'iy intellekt natijani yaratdi" degan faktning o'zi yetarli emas. Inson harakati mazkur natijaga real sabab bo'lganmi, shaxs oqibatni oldindan ko'ra olganmi va u oqibat yuzaga kelishiga ongli ravishda yo'l qo'yganmi, degan savollarga javob topish zarur. Sun'iy intellekt jinoyatga tayyorgarlik bosqichida ham ishlatilishi mumkin. Masalan, shaxs undan ma'lumotlarni saralash, muayyan shaxslar haqida ochiq axborotni tizimlashtirish yoki jinoyatni amalga oshirish uchun zarur materiallarni tayyorlashda foydalanishi mumkin.

Biroq texnologiyadan bunday foydalanishning har bir holatini jinoyatga tayyorgarlik deb baholash mumkin emas. Jinoyat huquqida tayyorgarlik harakatlari bilan qonuniy faoliyat o'rtasidagi chegarani aniq belgilash zarur. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanilgan har qanday tayyorgarlik harakatini avtomatik ravishda jinoiy qilmish deb hisoblash qonuniylik prinsipiga zid bo'lishi mumkin. Sun'iy intellektdan foydalanilgan jinoyatda bir nechta shaxs ishtirok etishi mumkin. Masalan, bir shaxs texnologik tizimni ishlab chiqishi, boshqa shaxs uni muayyan maqsadga moslashtirishi, uchinchi shaxs esa undan jinoyat sodir etishda foydalanishi mumkin [3, B.224].

Bu holatda barcha shaxslarni bir xil javobgarlikka tortish ilmiy jihatdan asoslanmagan bo'ladi. Har bir shaxsning jinoyat sodir etishdagi real hissassi, uning maqsadi va qasdining yo'nalishi aniqlanishi lozim. Texnologiyani ishlab chiqqan shaxs uning jinoyat maqsadida ishlatilishini bilmagan bo'lsa, faqat texnologiya keyinchalik jinoyatda qo'llangani uchun uning jinoiy javobgarligi masalasini qo'yish mumkin emas. Aksincha, texnologiya muayyan jinoyatni sodir etish uchun ataylab yaratilgan yoki moslashtirilgan bo'lsa, uni yaratish va taqdim etishdagi qasd alohida huquqiy baholanishi kerak.

Sun'iy intellektdan foydalanish jinoyat sodir etishdan tashqari jinoyat izlarini yashirish imkoniyatlarini ham kengaytirishi mumkin. Ayniqsa, sun'iy ravishda yaratilgan tasvir, audio yoki video materiallar haqiqiy dalillarga tashqi jihatdan o'xshashi mumkin. Bu esa jinoyat protsessida dalillarning ishonchligini aniqlash masalasini yanada murakkablashtiradi. Zamonaviy raqamli muhitda dalilning faqat mazmunini emas, balki uning kelib chiqish manbasi, yaratilish vaqti, texnik xususiyatlari va o'zgartirish ehtimolini ham tekshirish zarur.

Shu sababli sun'iy intellekt ishtirokidagi jinoyatlarni tergov qilishda kriminalistik va texnik ekspertizaning o'zaro integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, sun'iy intellektdan foydalanishni jinoyatning universal kvalifikatsiya belgisi sifatida emas, balki ayrim jinoyatlarda jinoyatni sodir etish usuli yoki vositasi sifatida baholash maqsadga muvofiq. Sun'iy intellektdan foydalanilgan jinoyatlarda shaxsning qasdi alohida tekshirilishi kerak. Texnologiya yaratgan natija bilan foydalanuvchining dastlabki maqsadi o'rtasidagi farq avtomatik ravishda ayb mavjudligini anglatmasligi lozim. Texnologiyani ishlab chiquvchi, uni taqdim etuvchi va jinoyat sodir etishda bevosita foydalanuvchi shaxslarning javobgarligini farqlash zarur [4, B.1152].

Raqamli dalillarni qalbakilashtirish yoki sun'iy ravishda yaratish bilan bog'liq qilmishlarni huquqiy baholashda sun'iy intellekt texnologiyasining funksional imkoniyatlari hisobga olinishi lozim. Jinoyat-huquqiy siyosatda texnologik neytrallik prinsipiga amal qilish, ya'ni har bir yangi texnologiya uchun alohida jinoyat tarkibini yaratish o'rniga, uning yordamida sodir etilgan ijtimoiy xavfli qilmishni amaldagi jinoyat-huquqiy normalar asosida baholash ustuvor bo'lishi kerak. Sun'iy intellektdan jinoyat sodir etish vositasi sifatida foydalanish jinoyat huquqining klassik institutlarini yangi texnologik sharoitda qayta talqin qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, muammoning asosiy murakkabligi yangi texnologiyaning mavjudligida emas, balki uning insonning jinoiy faoliyati bilan qanday bog'lanishida namoyon bo'ladi [5, B.264].

Sun'iy intellekt texnologiyalarining keng tarqalishi jinoyatchilikning nafaqat mavjud shakllarini takomillashtirmoqda, balki ilgari amaliyotda kam uchragan yangi usullarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, sun'iy intellekt yordamida shaxsning yozish uslubini taqlid qilish, uning ovozi sun'iy ravishda qayta yaratish, yuz qiyofasiga o'xshash tasvirlarni hosil qilish va ishonchli ko'rinadigan soxta axborotlarni tarqatish imkoniyati jinoyat sodir etish mexanizmini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Bunday holatlarda jinoyatchining asosiy ustunligi texnologiyaning murakkabligida emas, balki jabrlanuvchining ishonchidan foydalanish imkoniyatining kengayishida namoyon bo'ladi.

Ayniqsa, firibgarlik jinoyatlarida sun'iy intellektdan foydalanish alohida xavf tug'diradi. An'anaviy firibgarlikda jinoyatchi jabrlanuvchini aldash uchun o'zining bevosita nutqi, yozma xabari yoki boshqa usullardan foydalangan bo'lsa, sun'iy intellekt bunday ta'sirni avtomatlashtirish va bir vaqtning o'zida ko'plab shaxslarga yo'naltirish imkonini beradi. Masalan, bir xil mazmundagi yolg'on xabarlar turli shaxslarning yoshi, kasbi, qiziqishi yoki ijtimoiy holatiga moslashtirilishi mumkin. Natijada jinoyatchining individual tayyorgarlik uchun sarflaydigan vaqti qisqaradi, jinoyatning potensial qurbonlari soni esa ortadi.

Bunday qilmishlarni jinoyat-huquqiy jihatdan baholashda sun'iy intellektdan foydalanilganligining o'zi emas, balki jabrlanuvchini chalg'itishga qaratilgan aniq harakatlar, mulkiy manfaatni qo'lga kiritish maqsadi va yetkazilgan zarar muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, texnologiya jinoyatning mustaqil tarkibini emas, balki uni amalga oshirishning zamonaviy usulini ifodalashi mumkin.

Sun'iy intellektni jinoyat subyekti sifatida tan olish masalasi nazariy jihatdan muhim bo'lsada, amaldagi jinoyat-huquqiy prinsiplar nuqtayi nazaridan javobgarlikni insonning aybli xatti-harakati bilan bog'lash maqbulroqdir. Sun'iy intellektdan foydalanilgan jinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda texnologiyaning nomi emas, uning jinoyat sodir etish mexanizmida bajargan funksiyasi asosiy mezon bo'lishi kerak. Bunda jinoyat tarkibining barcha elementlari, ayniqsa ayb, qasd, sababiy bog'lanish va shaxsning real roli individual tarzda aniqlanishi lozim. O'zbekiston jinoyat-huquqiy tizimida sun'iy intellekt bilan bog'liq qilmishlarni tartibga solishning eng maqbul modeli - funksional va texnologik jihatdan neytral yondashuvni insonning aybi va javobgarlikni individuallashtirish prinsipi bilan uyg'unlashtirishdan iborat [5, B.662].

Sun'iy intellektning ovoz va tasvirlarni yaratish imkoniyatlari shaxsni uning roziligisiz taqlid qilish bilan bog'liq xavflarni kuchaytirmoqda. Jinoyatchi muayyan shaxsning ovoziga o'xshash sun'iy audio yaratib, uning qarindoshlari yoki hamkasblaridan pul talab qilishi, rahbar nomidan topshiriq yuborishi yoki boshqa shaxslarni muayyan harakatni bajarishga undashi mumkin. Bunday holatlarda huquqiy baholashda shaxsning nomi yoki qiyofasidan foydalanilganligi bilan cheklanib qolmasdan, undan qanday maqsadda foydalanilganini aniqlash zarur. Agar sun'iy yaratilgan material boshqa shaxsning mulkini egallash, uning huquqlariga zarar yetkazish yoki muayyan noqonuniy harakatni amalga oshirish uchun qo'llangan bo'lsa, qilmishning real ijtimoiy xavfli oqibatlarini asosida kvalifikatsiya masalasi hal qilinishi kerak.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining jinoiy maqsadlarda qo'llanilishi jinoyat-huquqiy javobgarlikni belgilash bilan bir qatorda, jinoyatlarni aniqlash, tergov qilish va dalillarni baholashning yangi mexanizmlarini shakllantirishni ham talab etmoqda. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, sun'iy intellekt jinoyatchilikda alohida mustaqil vosita sifatida emas, balki mavjud jinoiy mexanizmlarning tezligi, ko'lami va ishonchligini oshiruvchi texnologik vosita sifatida

tobora ko'proq qo'llanilmoqda. BMTning Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi 2025-yilgi tahlilida sun'iy intellektdan deepfake, sintetik identifikatsiya, firibgarlik va boshqa kiberjinoyat shakllarida foydalanish jinoyatlarning murakkabligi va ko'lamini oshirayotganini qayd etgan.

Mazkur holat jinoyatni kvalifikatsiya qilishda sun'iy intellektning texnik imkoniyatlarini emas, balki undan foydalanishning huquqiy maqsadi va funksional vazifasini asosiy mezon sifatida belgilash zarurligini ko'rsatadi. Masalan, sun'iy intellekt yordamida soxta video yaratishning o'zi har doim ham jinoyat tarkibini tashkil etmasligi mumkin. Biroq mazkur video boshqa shaxsni aldash, mulkni egallash, shaxsning sha'ni va qadr-qimmatiga tajovuz qilish, huquqiy ahamiyatga ega bo'lgan dalillarni qalbakilashtirish yoki boshqa ijtimoiy xavfli oqibatlarni keltirib chiqarish maqsadida ishlatilgan taqdirda, qilmishning jinoyat-huquqiy mohiyati yuzaga keladi. Shu sababli sun'iy intellektning mavjudligi emas, balki uning jinoyat mexanizmidagi funksional roli kvalifikatsiyaning muhim mezonini bo'lishi kerak [6, B.662].

Alohida e'tibor sun'iy intellekt yordamida yaratilgan yoki o'zgartirilgan raqamli dalillar masalasiga qaratilishi lozim. Deepfake texnologiyalarining takomillashuvi natijasida audio, video va tasvirlarning tashqi ko'rinishiga qarab ularning haqiqiy yoki sun'iy yaratilganligini aniqlash tobora qiyinlashmoqda. Europol tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda deepfake texnologiyalaridan firibgarlik, dalillarni qalbakilashtirish va shaxsni taqlid qilish kabi jinoiy faoliyatlarda foydalanish ehtimoli alohida qayd etilgan. Shu munosabat bilan jinoyat protsessida raqamli dalilning mazmuni bilan bir qatorda uning metama'lumotlari, yaratilish vaqti, manbasi, saqlanish tarixi, o'zgartirilgan yoki o'zgartirilmaganligi hamda texnik yaxlitligi tekshirilishi lozim.

Sun'iy intellektdan foydalanilgan jinoyatlarni tergov qilishda "raqamli izlarning zanjiri"ni aniqlash ham muhim ahamiyatga ega. Bunda jinoyat sodir etishda foydalanilgan sun'iy intellekt tizimiga kim murojaat qilgani, qanday topshiriq berilgani, qanday ma'lumotlar yuklangani, tizim tomonidan qanday natija yaratilgani va ushbu natijadan kim foydalangani aniqlanishi zarur. Bunday yondashuv jinoyatning texnik mexanizmini insonning qasd va harakatlari bilan bog'lash imkonini beradi. Natijada tergov organlari texnologiyaning o'zini emas, undan foydalanishni amalga oshirgan shaxsning konkret xatti-harakatlarini huquqiy baholash imkoniyatiga ega bo'ladi [7, B.608].

Sun'iy intellektdan foydalanilgan jinoyatlarda javobgarlikni individuallashtirish masalasi ham alohida ahamiyatga ega. Bitta texnologik tizimdan turli shaxslar turli maqsadlarda foydalanishi mumkin. Shu sababli dasturiy mahsulotni ishlab chiqqan shaxs, uni texnik jihatdan ta'minlagan shaxs va undan jinoyat sodir etishda bevosita foydalangan shaxsning huquqiy maqomini bir xil baholash mumkin emas. Agar ishlab chiquvchi texnologiyaning jinoiy maqsadda ishlatilishini bilmagan va bunday oqibatni istamagan bo'lsa, uning faqat texnologiyani yaratgani jinoyat uchun javobgarlikning yetarli asosi bo'la olmaydi. Aksincha, texnologiya muayyan jinoyatni sodir etishga ataylab moslashtirilgan bo'lsa, shaxsning qasdi va uning jinoyat mexanizmidagi roli alohida aniqlanishi lozim [8, B.257].

Shuningdek, sun'iy intellektning huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida qo'llanilishi ham jinoyat-huquqiy siyosatning yangi yo'nalishlaridan biridir. Europol ma'lumotlariga ko'ra, sun'iy intellekt katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, jinoyat tendensiyalarini aniqlash va huquqni muhofaza qilish faoliyatini samarali tashkil etishda katta imkoniyatlarga ega. Shu bilan birga, algoritmik tarafkashlik, shaffoflik, inson huquqlari, hisobdorlik va diskriminatsiya xavflari mavjud. Demak, jinoyatchilikka qarshi kurashda sun'iy intellektdan foydalanishning o'zi ham inson huquqlarini ta'minlash va huquqiy nazorat mexanizmlari bilan birgalikda amalga oshirilishi kerak.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekiston jinoyat-huquqiy tizimida sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq jinoyatlarni tartibga solishning bir necha yo'nalishlarini taklif etish mumkin. Birinchidan, jinoyat qonunchiligida sun'iy intellekt, generativ sun'iy intellekt, deepfake va sintetik media kabi asosiy tushunchalarning huquqiy mazmunini aniqlashtirish maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, sun'iy intellekt yordamida yaratilgan yoki manipulyatsiya qilingan raqamli materiallardan jinoyat sodir etishda foydalanishning ayrim yuqori xavfli shakllari uchun mavjud jinoyat tarkiblarida kvalifikatsiya qiluvchi yoki og'irlashtiruvchi belgilarni belgilash masalasi ilmiy

jihatdan ko‘rib chiqilishi lozim. Uchinchidan, sun‘iy intellekt yordamida yaratilgan raqamli dalillarni tekshirish bo‘yicha kriminalistik va texnik standartlarni takomillashtirish zarur.

Shuningdek, jinoyat ishlarini tergov qiluvchi xodimlar, prokurorlar, sudyalari va ekspertlar uchun sun‘iy intellekt bilan bog‘liq jinoyatlarni aniqlash va baholash bo‘yicha maxsus metodikalar ishlab chiqilishi lozim. UNODC ham AI yordamida sodir etiladigan jinoyatlarga qarshi kurashishda huquqni muhofaza qiluvchi organlarning maxsus tayyorgarligi, raqamli kriminalistika vositalarini rivojlantirish va xalqaro axborot almashinuvini kuchaytirish zarurligini ta‘kidlaydi [9, B.264].

Shunday qilib, sun‘iy intellektidan jinoyat sodir etish vositasi sifatida foydalanish masalasida eng maqbul huquqiy model texnologiyani mutlaq jinoyat subyekti sifatida e‘tirof etish emas, balki undan foydalangan insonning qilmishi, qasdi, texnologiyadan foydalanish maqsadi va yuzaga kelgan ijtimoiy xavfli oqibatlarini kompleks baholashga asoslanishi kerak[10]. Bunda texnologik neytrallik prinsipi saqlangan holda, yangi texnologiyalar keltirib chiqarayotgan xavflarga mos ravishda jinoyat-huquqiy va jinoyat-protsessual mexanizmlarni bosqichma-bosqich takomillashtirish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot natijalari sun‘iy intellekt texnologiyalaridan jinoyat sodir etish vositasi sifatida foydalanish zamonaviy jinoyat huquqining yangi va murakkab yo‘nalishlaridan biriga aylanayotganini ko‘rsatdi. Sun‘iy intellektning katta hajmdagi axborotni qayta ishlash, mustaqil ravishda yangi kontent yaratish, inson ovozi va qiyofasini taqlid qilish, ma‘lumotlarni tahlil qilish hamda ayrim jarayonlarni avtomatlashtirish imkoniyatlari jinoyat sodir etish usullarining takomillashuviga sabab bo‘lmoqda. Shu bois mazkur texnologiyalardan foydalanish bilan bog‘liq qilmishlarni jinoyat-huquqiy jihatdan to‘g‘ri baholash mavjud huquqiy institutlarni yangi texnologik sharoitga moslashtirishni talab etadi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Governatori G., Bench-Capon T., Verheij B. Thirty Years of Artificial Intelligence and Law: The First Decade. – Artificial Intelligence and Law, Vol. 30, 2022. – P. 481–519.
2. Mallayev N. Jinoyat huquqi. – Termiz: TerDU NMM, 2025. – 204 b. (Mallayev, N. Criminal Law. – Termez: TerDU NMM, 2025. – 204 p.)
3. Toshpulatov A.I. Jinoyat-huquqiy prinsiplar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2023. – 224 b. (Toshpulatov A.I. Criminal Law Principles: Theory and Practice. – Tashkent: Tashkent State University of Law, 2023. – 224 p.)
4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – 4th ed. – Hoboken, New Jersey: Pearson, 2021. – 1152 p.
5. Rustamboyev M.X., Ahrorov B.J. Jinoyat huquqi. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2006. – 264 b. (Rustamboyev, M.Kh., Ahrorov, B.J. Criminal Law. – Tashkent: Ilm Ziyo, 2006. – 264 p.)
6. Usmonaliyev M., Bakunov P. Jinoyat huquqi – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 662 b. (Usmonaliyev, M., Bakunov, P. Criminal Law. – Tashkent: Yangi Asr Avlodi, 2010. – 662 p)
7. Rustamboyev M.X. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharhlar. Umumiy qism. – Toshkent: Adolat, 2016. – 608 b. (Rustamboyev, M.Kh. Commentary on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. General Part. – Tashkent: Adolat, 2016. – 608 p.)
8. Hallevy G. Liability for Crimes Involving Artificial Intelligence Systems. – Cham: Springer, 2015. – 257 p.
9. Salayev S.N., Niyozova S.S. Jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish muammolari. – Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2023. – 264 b. (Salayev S.N., Niyozova S.S. Problems of Crime Qualification. – Tashkent: Tashkent State University of Law, 2023. – 264 p.)
10. Saparovna, Niyozova Salomat, et al. "Criminal Law Description of Domestic Violence." Journal of Ecohumanism 4.2 (2025): 2004-2016.

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo'yilgan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo'lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
2. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
3. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
4. Keyingi qatordan 6-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
5. Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so'zi minimal 2000 ta bo'ladi.
6. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].
7. Maqolada keltirilgan dalillarning to'g'riligi uchun muallif mas'ul, plagiat holati taqiqlanadi.
8. Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.
2. В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.
3. Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.
4. Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.
5. Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.
6. Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, C.25].
7. Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.
8. Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.
2. In the first line on the right: the author's surname, given name and patronymic; in the second line: the author's affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.
3. Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.
4. Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.
5. Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.
6. The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].
7. The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.
8. It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.